

KLASA: UP/I-344-03/15-11/621
URBROJ: 376-05-3-19-19
Zagreb, 13. rujna 2019.

Na temelju članka 12. stavka 1. točke 11., članka 17. stavka 3. i članka 28. stavka 6. Zakona o elektroničkim komunikacijama (NN br. 73/08, 90/11, 133/12, 80/13, 71/14, 72/17) i članka 96. Zakona o općem upravnom postupku (NN br. 47/09) u postupku utvrđivanja infrastrukturnog operatora za elektroničku komunikacijsku infrastrukturu koja je izgrađena na nekretninama u vlasništvu Općine Gradac i utvrđivanja visine naknade za pravo puta, pokrenutom na zahtjev Općine Gradac, Stjepana Radića 3, Gradac, zastupane po Katji Jajaš, odvjetnici iz Rijeke, Trg 128. brigade Hrvatske vojske 4, Hrvatska regulatorna agencija za mrežne djelatnosti, donijela je 13. rujna 2019.

RJEŠENJE

- I. Utvrđuje se da je Hrvatski Telekom d.d., Zagreb, Radnička cesta 21 (dalje: HT), infrastrukturni operator i ima pravo puta na nekretninama koje se na dan donošenja ovog rješenja nalaze u vlasništvu/suvlasništvu Općine Gradac prema evidenciji Općinskog suda u Makarskoj, Zemljišnoknjižnog odjela Makarska, dostupnoj na Zajedničkom informacijskom sustavu zemljišnih knjiga i katastra - javnoj aplikaciji, na kojim nekretninama HT ima izgrađenu elektroničku komunikacijsku infrastrukturu i drugu povezanu opremu (dalje: EKI) prema podacima o EKI navedenim u Elaboratu za pravo puta br. 87/2016 (dalje: Elaborat), a koje nekretnine koristi za pristup, postavljanje, korištenje, popravljavanje i održavanje svoje EKI. Elaborat je u dijelu o količini, vrsti i prostornom položaju EKI, sastavni dio ovog rješenja.
- II. Utvrđuje se da je HT infrastrukturni operator i ima pravo puta na nerazvrstanim cestama navedenim u Odluci Općinskog vijeća o nerazvrstanim cestama na području Općine Gradac (klasa: 022-05/13-03/03, urbroj: 2147-04-13-03 od 19.12.2013.), Potvrdi Općine Gradac, Jedinostveni upravni odjel (klasa: 022-05/19-04/831, urbroj: 2147-04/19-04 od 26.08.2019.), Odlukama Općinskog Vijeća Općine Gradac o razvrstavanju nekretnina u nerazvrstane ceste (klasa: 022-05/18-01/15, urbroj: 2147-04/18-01 od 30.11.2018.), koje su sastavni dio ovog rješenja, koje nerazvrstane ceste su u vlasništvu Općine Gradac i na kojima HT ima izgrađenu elektroničku komunikacijsku infrastrukturu i drugu povezanu opremu i koje koristi za pristup, postavljanje, korištenje, popravljavanje i održavanje svoje EKI.
- III. Količinu i vrstu EKI iz točke I. i II. ovog rješenja čine trase kabelaške kanalizacije te trase elektroničkih komunikacijskih vodova u zemlji i nadzemnih elektroničkih komunikacijskih vodova navedene u Elaboratu.
- IV. Utvrđuje se godišnja naknada za pravo puta za korištenje nekretnina iz točke I., II. i III. ovog rješenja prema površini zemljišta na kojem se nalazi EKI sukladno podacima navedenim u Elaboratu i vrsti zemljišta navedenoj u evidenciji Zemljišnoknjižnog odjela Makarska ili podredno Područnom uredu za katastar Split – Ispostava za katastar nekretnina Makarska, dostupnoj na Zajedničkom informacijskom sustavu zemljišnih knjiga i katastra - javnoj

- aplikaciji, uz primjenu iznosa naknada i načina obračuna određenima u članku 6. i 7. stavcima 1., 2., 3. i 4. Pravilnika o potvrdi i naknadi o pravu puta (NN br. 152/11, 151/14 i 95/17).
- V. Utvrđuje se da Općina Gradac ima pravo na godišnju naknadu za pravo puta iz ovog rješenja od 28. prosinca 2015., odnosno od dana uknjižbe prava vlasništva/suvlasništva na nekretninama iz točke I. u korist Općine Gradac ukoliko je ista nastupila nakon 28. prosinca 2015., prema evidenciji Zemljišnoknjižnog odjela Makarska dostupnoj na Zajedničkom informacijskom sustavu zemljišnih knjiga i katastra - javnoj aplikaciji.
- VI. Obvezuje se HT u roku od 8 dana od primitka ovog rješenja napraviti obračun godišnje naknade za pravo puta temeljem parametara iz točaka I., II., III. i IV. ovog rješenja te obračun sa svim podacima koji su primijenjeni dostaviti HAKOM-u i Općini Gradac.
- VII. Obvezuje se HT u roku od 10 dana od primitka ovog rješenja platiti Općini Gradac naknadu za pravo puta iz ovog rješenja za prvu, drugu, treću i četvrtu godinu i dostaviti dokaz o uplati naknade. Svaka sljedeća godišnja naknada za pravo puta plaća se u roku od 8 dana po isteku razdoblja za koje je naknada plaćena.
- VIII. Obvezuje se Općina Gradac omogućiti HT-u ostvarivanje prava puta na nekretninama iz točke I. i II. ovog rješenja.

Obrazloženje

Hrvatska regulatorna agencija za mrežne djelatnosti (dalje: HAKOM) zaprimila je 28. prosinca 2015. zahtjev Općine Gradac (dalje: Općina) za utvrđivanje infrastrukturnog operatora za elektroničku komunikacijsku infrastrukturu i drugu povezanu opremu (dalje: EKI) koja je izgrađena na nekretninama u vlasništvu Općine te utvrđivanje visine naknade za pravo puta, temeljem članka 28. stavka 6. Zakona o elektroničkim komunikacijama (NN br. 73/08, 90/11, 133/12, 80/13, 71/14, 72/17; dalje: ZEK).

HAKOM je 8. studenog 2016. zaključkom zatražio od HT-a da se očituje posjeduje li izgrađenu EKI na administrativnom području podnositelja zahtjeva te je li za istu infrastrukturni operator. Nadalje, ako jest infrastrukturni operator, HT-u je naloženo dostaviti HAKOM-u kompletni geodetski elaborat za katastar vodova, za cjelokupnu EKI, za trase kabela i trase nadzemnih kabela na administrativnom području podnositelja zahtjeva, popunjenu Tablicu 1 (obrazac u elektroničkom obliku) iz Pravilnika o potvrdi i naknadi za pravo puta. HT-u je naloženo dostaviti uporabne dozvole ili ovjerene izjave ovlaštenog predstavnika da se koristi istom bez sudskog spora s vlasnikom nekretnine ili upraviteljem dobra na kojoj je izgrađena EKI, u razdoblju od najmanje tri godine od početka njezine uporabe.

HT je 16. studenog 2016. dostavio očitovanje da je infrastrukturni operator za postavljenu elektroničku komunikacijsku mrežu, elektroničku komunikacijsku infrastrukturu i drugu povezanu opremu na cijelom administrativnom području Općine te da se istom koristi, a 12. prosinca 2016. dostavio je Elaborat za pravo puta br. 87/2016: geodetski elaborat katastra vodova za cjelokupnu EKI, za trasu kabela i trase nadzemnih kabela na administrativnom području Općine, zatim popunjenu Tablicu 1 (obrazac u elektroničkom obliku) iz Pravilnika te ostalu traženu dokumentaciju, Izjavu o korištenju EKI tri godine bez sudskog spora s vlasnicima nekretnina br. 104/2016 od 28.11.2016. te Izvod iz

poslovnih knjiga od 05.12.2016. da se predmetna infrastruktura nalazi u poslovnim knjigama HT-a i da je sastavni dio bilance temeljnog kapitala.

HAKOM je 05. svibnja 2017. donio rješenje (klasa: UP/I-344-03/15-11/621, urbroj: 376-10-17-14) koje je poništeno presudom Visokog upravnog suda Republike Hrvatske, poslovni broj: UsII-110/17-6 od 22.11.2017.

Općina je 26. kolovoza 2019. dostavila Odluku Općinskog vijeća o nerazvrstanim cestama na području Općine Gradac (klasa: 022-05/13-03/03, urbroj: 2147-04-13-03 od 19.12.2013.), Potvrdu Općine Gradac, Jedinstveni upravni odjel (klasa: 022-05/19-04/831, urbroj: 2147-04/19-04 od 26.08.2019.), Odlukama Općinskog Vijeća Općine Gradac o razvrstavanju nekretnina u nerazvrstane ceste (klasa: 022-05/18-01/15, urbroj: 2147-04/18-01 od 30.11.2018.) i Tablicu 1 u kojoj su sve katastarske čestice koje su u vlasništvu Općine označene s „DA“ u stupcu 55 tablice.

Obzirom da niti jedna stranka postupka nije zatražila održavanje usmene rasprave, ista u postupku nije održana. HAKOM je temeljem prikupljenih podataka i javno dostupnih evidencija, utvrdio kako slijedi.

Općina traži provođenje postupka iz članka 28. stavka 6. Zakona o elektroničkim komunikacijama (NN 73/08, 90/11, 133/12, 80/13, 71/14 i 72/17, dalje: ZEK) u odnosu na nekretnine koje su u njegovom vlasništvu. Stoga je u ovom postupku bilo potrebno utvrditi je li HT na administrativnom području Općine infrastrukturni operator, količinu i vrstu EKI koju ima na predmetnom području, visinu naknade za pravo puta koju je obvezan plaćati Općini kao vlasniku nekretnina na kojima se nalazi EKI te datum od kojeg teče obveza plaćanja naknade za pravo puta.

HT je infrastrukturni operator na području Općine

Temeljem članka 28. ZEK-a smatra se da infrastrukturni operator ima pravo puta ako je izgradio EKI na općem dobru ili na nekretninama iz članka 27. stavka 1. ZEK-a, uz ispunjavanje bilo kojeg od sljedećih uvjeta:

-da posjeduje uporabnu dozvolu izdanu na svoje ime ili na ime svojih univerzalnih ili pojedinačnih pravnih prednika,

– da se koristi elektroničkom komunikacijskom infrastrukturom i drugom povezanom opremom bez sudskog spora s upraviteljem općeg dobra ili vlasnikom nekretnine na kojoj je izgrađena ta infrastruktura, u razdoblju od najmanje tri godine od početka njezina korištenja.

Da je HT infrastrukturni operator na administrativnom području Općine proizlazi iz Izjave HT-a broj 104/2016 od 28.11.2016. o korištenju EKI tri godine bez sudskog spora s vlasnikom nekretnina na administrativnom području Općine, kao i izvoda iz poslovnih knjiga od 05.12.2016. da se predmetna EKI nalazi u poslovnim knjigama HT-a i da je sastavni dio bilance temeljnog kapitala. Navedene dokumente Općina nije osporila. Dakle, nesporno je utvrđeno da HT ima pravo puta na administrativnom području Općine na kojem se nalazi njegova EKI, jer navedeno pravo proizlazi iz članka 28. stavka 1. ZEK-a.

Nadalje, člancima 27. – 29. ZEK-a regulirana su prava operatora javnih komunikacijskih mreža da kao infrastrukturni operatori na cijelom području Republike Hrvatske imaju pravo gradnje, održavanja, razvoja i korištenja elektroničke komunikacijske mreže i infrastrukture na općem

dobru, na nekretninama u vlasništvu Republike Hrvatske i jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave te na nekretninama u vlasništvu drugih pravnih i fizičkih osoba, u skladu s odredbama ZEK-a i posebnim propisima. Dakle, pravo puta na administrativnom području Općine na kojem se nalazi EKI HT-a nesporno postoji u korist HT-a, iz čega proizlazi da i naknada za pravo puta nesporno pripada vlasnicima nekretnina.

Općina je pokretanjem postupka pred HAKOM-om jasno izrazila volju da joj se rješenjem odredi naknada za pravo puta na nekretninama u njezinom vlasništvu.

Količina i vrsta EKI HT-a

Količina, vrsta i prostorni položaj EKI HT-a na administrativnom području Općine pa tako i na nekretninama u vlasništvu Općine nije sporna među strankama te ista proizlazi iz Elaborata broj 87/2016 koji dokument je u dijelu koji se odnosi na podatke o elektroničkoj komunikacijskoj infrastrukturi i drugoj povezanoj opremi, nesporan među strankama. U navedenom dokumentu, za cjelokupnu EKI (za trase kabelske kanalizacije, trase kabela u zemlji bez kabelske kanalizacije i trase nadzemnih kabela) vidljiv je prostorni položaj EKI-a na cijelom administrativnom području Općine, pa tako i na nekretninama u vlasništvu Općine, kao i vrsta i količina EKI po svakoj pojedinoj katastarskoj čestici.

Vlasništvo Općine na katastarskim česticama na kojima se nalazi EKI HT-a

Obveza je infrastrukturnog operatora za kojeg se pretpostavlja da ima EKI koju je ranije izgradio i koju koristi u smislu članka 28. ZEK-a, dostaviti podatke o istoj, a podatke o vlasništvu nekretnina na kojima se nalazi EKI, moguće je utvrđivati tek nakon što su poznati točni podaci o vrsti i količini EKI i njenom prostornom položaju na svakoj pojedinoj katastarskoj čestici, sukladno članku 5. stavku 2. Pravilnika o potvrdi i naknadi o pravu puta (NN 152/11, 151/14, 95/17, dalje: Pravilnik). Naime, bez podataka od strane infrastrukturnog operatora o izgrađenoj EKI na određenom području, s detaljnim podacima o vrsti, količini i prostornom položaju EKI na svakoj pojedinoj katastarskoj čestici, Općini je nemoguće ostvarivati pravo na naknadu za pravo puta u ovom postupku, obzirom da ne postoji javno dostupna evidencija o EKI, niti je ista dostupna na drugi način.

Stoga je u ovom postupku bilo potrebno najprije utvrditi podatke o vrsti, količini i prostornom položaju EKI HT-a, a tek potom vlasništvo podnositelja zahtjeva na nekretninama na kojima se nalazi navedena infrastruktura. Podatci o vlasništvu nekretnina Općine javno su dostupni uvidom u evidenciju o nekretninama i vlasništvu koju vodi Zemljišnoknjižni odjel Makarska na internetskim stranicama Ministarstva pravosuđa i Državne geodetske uprave - na Zajedničkom informacijskom sustavu zemljišnih knjiga i katastra - javnoj aplikaciji, <https://oss.uredjenazemlja.hr.>, uzimajući u obzir podatke o EKI po svakoj pojedinoj katastarskoj čestici, kako je navedeno u Elaboratu.

Nadalje, imajući u vidu činjenicu da su u razdoblju od kad Općina ima pravo na naknadu za pravo puta do dana donošenja rješenja, moguće promjene zemljišno knjižnog stanja (podataka o nekretnini i o vlasništvu), HAKOM je smatrao opravdanim podatke o nekretnini i vlasništvu vezati uz javno dostupnu evidenciju Zemljišnoknjižnog odjela Makarska na internetskim stranicama Ministarstva pravosuđa i Državne geodetske uprave, na dan donošenja ovog rješenja, ne navodeći u izreci zasebno podatke o katastarskim česticama. Time se izbjegava mogućnost pogrešaka, a izrada konačnog obračuna prepušta se infrastrukturnom operatoru temeljem točno određenih i nespornih

parametara o vrsti, količini i prostornom položaju njegove EKI koji se povezuju s točno određenim i nespornim podacima o vlasništvu Općine na predmetnim nekretninama, prema javnoj evidenciji Zemljišnoknjižnog odjela Makarska. Stoga je HAKOM odredio da se pri izradi konačnog obračuna godišnje naknade za pravo puta uzima vrsta, količina i prostorni položaj EKI prema Elaboratu i zemljišnoknjižnom stanju vlasništva nekretnina u korist Općine na dan donošenja ovog rješenja.

HAKOM ukazuje da ovaj upravni postupak nema za cilj utvrđivanje prava vlasništva, već ima za cilj utvrđivanje infrastrukturnog operatora za EKI i utvrđivanje visine naknade za pravo puta na nekretninama u vlasništvu Općine. Nadležnost HAKOM-a nije nadgledati promjene u vlasništvu nekretnina već je djelatnost HAKOM-a izrijekom propisana odredbama ZEK-a (Visoki upravni sud RH, UsII-17/18-5).

Pravo na naknadu za pravo puta Općine ima u onim suvlasničkim udjelima koji su navedeni u evidenciji zemljišne knjige Zemljišnoknjižnog odjela Makarska, a ako udjeli nisu određeni uzima se da su jednaki, temeljem članka 36. stavka 2. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima (NN 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 129/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09, 143/12, 152/14).

U odnosu na nerazvrstane ceste, Općina je 26. kolovoza 2019. dostavila Odluku Općinskog vijeća o nerazvrstanim cestama na području Općine Gradac (klasa: 022-05/13-03/03, urbroj: 2147-04-13-03 od 19.12.2013.), Potvrdi Općine Gradac, Jedinostveni upravni odjel (klasa: 022-05/19-04/831, urbroj: 2147-04/19-04 od 26.08.2019.), Odlukama Općinskog Vijeća Općine Gradac o razvrstavanju nekretnina u nerazvrstane ceste (klasa: 022-05/18-01/15, urbroj: 2147-04/18-01 od 30.11.2018.) i Tablicu 1 u kojoj su sve katastarske čestice koje su u vlasništvu Općine označene s „DA“ u stupcu 55, kao dokaze da se radi o nerazvrstanim cestama Općine. Iz navedenih javnih isprava koje HT nije osporio niti je na bilo koji način u ovom postupku doveo u sumnju istinitost činjenica navedenih u javnim ispravama, utvrđene su katastarske čestice koje su nerazvrstane ceste na području Općine, a koje su ex lege u vlasništvu Općine, bez obzira na trenutne zemljišnoknjižne upise. Naime, HAKOM je uzeo u obzir stav VUS-a RH naveden u nizu presuda (UsII-8/17-5, UsII-179/18, UsII-232/18-5) da zemljišnoknjižno stanje nije jedino relevantno u postupku dokazivanja prava vlasništva na nekretninama, osobito u slučaju nerazvrstanih cesta koje su Zakonom o cestama ex lege postale vlasništvo jedinica lokalne samouprave na čijem području se nalaze. Imajući na umu članke 98., 100., 101., 131., 132. i 133. Zakona o cestama (NN 84/11, 22/13, 54/13, 148/13, 92/14, dalje: ZC) prema kojima se upisi prava vlasništva provode po službenoj dužnosti, na te nekretnine se primjenjuje vlasničkopravni režim uspostavljen ZC. Dakle, kako se u konkretnom slučaju radi o neupisanom pravu vlasništva Općine na tako stečenim nekretninama u zemljišne knjige, zemljišnoknjižno stanje nije relevantno za utvrđenje vlasnika te vrste nekretnine. Međutim, na nerazvrstanoj cesti na kojoj je pravo vlasništva stečeno ex lege, bilo je potrebno utvrditi da je riječ upravo o toj vrsti nekretnine, a što je potvrđeno spomenutim javnim ispravama koje ovlaštene pravne osobe izdaju o činjenicama o kojima vode službenu evidenciju sukladno čl. 159. ZUP-a, što potvrđuje i stav VUS-a RH u presudi UsII-72/17-9. Pri izradi konačnog obračuna godišnje naknade za pravo puta, uzima se u obzir i vrsta, količina i prostorni položaj EKI prema Elaboratu, koji se nalazi na katastarskim česticama koje predstavljaju nerazvrstane ceste na području Općine.

Nadalje, člankom 3. stavkom 3. ZC propisano je da se na javnoj cesti može osnovati pravo služnosti i pravo građenja radi izgradnje građevina elektroničkih komunikacija i povezane opreme, međutim navedenu odredbu nije moguće tumačiti na način da ista derogira članke 27. – 29. ZEK-a koji reguliraju prava operatora javnih komunikacijskih mreža da kao infrastrukturni operatori na cijelom

području Republike Hrvatske imaju pravo gradnje, održavanja, razvoja i korištenja elektroničke komunikacijske mreže i infrastrukture na općem dobru, na nekretninama u vlasništvu Republike Hrvatske i jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave te na nekretninama u vlasništvu drugih pravnih i fizičkih osoba, u skladu s odredbama ZEK-a i posebnim propisima. Drugim riječima, i pravo puta i naknada za pravo puta osnovani su ZEK-om i proizlaze iz članka 27.-29. ZEK-a i nisu suprotstavljeni odredbama ZC. Dodatno, kako iz odredbe članka 6. stavka 2. točke e) Pravilnika proizlazi da se naknada za pravo puta obračunava i za ceste, naknada za pravo puta odnosi se i na ceste na kojima se nalazi EKI HT-a (Visoki upravni sud RH, UsII-166/18-6), stoga je riješeno kao u izreci.

Datum od kojeg teče pravo na naknadu za pravo puta

Zahtjev Općine podnesen je 28. prosinca 2015. te je HAKOM u ovom postupku zaključio da je zahtjev uredan i u skladu s člankom 28. stavkom 6. ZEK-a i člankom 5. stavkom 1. i 2. Pravilnika.

Temeljem članka 5. stavka 4. Pravilnika te uz primjenu članka 9. stavka 2. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o potvrdi i naknadi za pravo puta (NN 95/17), propisano je da će HAKOM za razdoblje od zaprimanja zahtjeva, rješenjem utvrditi infrastrukturnog operatora, količinu i vrstu elektroničke komunikacijske infrastrukture koja je izgrađena na nekretninama iz stavka 1. te visinu godišnje naknade za pravo puta. Stoga je kao datum od kojeg teče obveza infrastrukturnog operatora plaćati naknadu za pravo puta, određen 28. prosinca 2015. Izuzetak su nekretnine za koje iz službene evidencije koju vodi Zemljišnoknjižni odjel Makarska proizlazi da je Općina na njima uknjižila pravo vlasništva nakon navedenog datuma, a do dana donošenja ovog rješenja. U tom slučaju, naknada za pravo puta teče od dana uknjižbe prava vlasništva/suvlasništva na predmetnoj nekretnini u korist Općine, a koji podatci su javno dostupni uvidom u povijesne zemljišnoknjižne izvratke.

Visina naknade za pravo puta

Visina naknade za pravo puta utvrđena je imajući u obzir količinu, vrstu i prostorni položaj EKI na svakoj pojedinoj katastarskoj čestici prema podatcima koje je HT dostavio u Elaboratu te vrsti i površini zemljišta koje se koriste za pristup, postavljanje, korištenje, popravljavanje i održavanje EKI, a prema službenoj evidenciji Zemljišnoknjižnog odjela Makarska ili podredno Područnog ureda za katastar Split – Ispostava za katastar nekretnina Makarska, primjenjujući iznose naknada prema vrsti nekretnine i način obračuna, kako je navedeno u članku 6. i 7. stavcima 1., 2., 3. i 4. Pravilnika, dakle svi potrebni parametri za utvrđivanje visine naknade za pravo puta utvrđuju se ovim rješenjem.

Godišnja naknada prema vrsti nekretnine definirana je člankom 7. stavkom 1. Pravilnika, sukladno kategorizaciji nekretnina iz članka 6. stavka 2. Pravilnika, a prema vrsti zemljišta. Ukupni iznos naknade za prvu, drugu, treću i četvrtu godinu plaća se u roku određenom rješenjem i mora se dostaviti dokaz o uplati naknade. Sukladno rješenju HT mora dostaviti detaljan obračun s podatcima koji su primijenjeni, a prilikom obračuna potrebno je koristiti Tablicu 1, Dodatak 2 Pravilnika. Slijedom navedenoga, HAKOM je temeljem članka 28. stavka 4. i 6., članka 29. ZEK-a i članka 96. ZUP-a, riješio kao u izreci ovog rješenja.

UPUTA O PRAVNOM LIJEKU:

Protiv ovog rješenja nije dopuštena žalba, ali može se pokrenuti upravni spor, što ne odgađa provedbu rješenja. Upravni spor može se pokrenuti podnošenjem tužbe Visokom upravnom sudu Republike Hrvatske u roku 30 dana od dana primitka ovog rješenja.

RAVNATELJ

mr. sc. Miran Gosta

Dostaviti:

1. Hrvatski Telekom d.d., Radnička cesta 21, 10000 Zagreb - poštom s povratnicom
2. Odvjetnički ured Katja Jajaš, Trg 128. brigade Hrvatske vojske 4, 51000 Rijeka - poštom s povratnicom
3. U spis